

Binnen het JAARTHEMA: VRIJHEID IS MEER DAN IK IK IK.....

Viering van 7 mei: Vrijheid door gehoorzaamheid (Hoor, Israël)

Welkom en inleiding: Kristien

Hartelijk welgekomen allemaal op deze zondagvoormiddag. Laten we deze samenkomst van gelijkgezinden plaatsen onder het teken van de Ene die we mogen noemen: Vader/Moeder, Mensenbroeder en Geestkracht in ons midden.

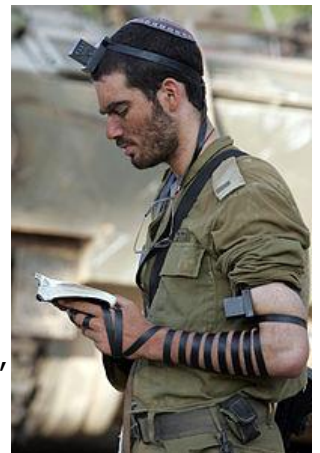
Binnen het jaarthema 'Vrijheid is meer dan ik, ik, ik', focussen we vandaag op de relatie tussen vrijheid en gehoorzaamheid.

Ik zou deze viering willen beginnen met het centrale gebed binnen het jodendom: het Sjema Israël: "Luister, Israël: de HEER, onze God, de HEER is de enige" of "Sjema Israel, Adonai Elo-hénoe, Adonai echád" in het Hebreeuws.

Deze zin vormt de kern van het Joodse geloof. Wanneer kinderen maar een beetje kunnen praten, wordt hen het Shema aangeleerd. Deze belijdenis staat aan het begin van het leven, zij zijn ook de laatste woorden die uitgesproken worden voor iemands overlijden. Zo omvatten zij het hele leven.

Elke Jood bidt dit gebed bij het opstaan en slapen gaan. Het wordt gezongen bij elke Joodse eredienst op Sabbat. En het komt terug in de liturgie bij het belangrijkste Joodse feest: Yom-Kipoer, Grote verzoendag.

Deze woorden worden door veel Joden in hun gebedsriemen gedragen op hun armen en voorhoofd, dicht bij hun gevoel en verstand. Je vindt ze in de mezoeza, speciale kokertjes op poorten en deuren. Maar het doel van die woorden is niet dat ze aan de buitenkant blijven. Het doel is dat ze binnenkomen.

Dat past ook goed bij het eerste woord van het sjema: sjema Israël, 'Hoor of luister Israël'. Het gaat er daarbij om echt goed te luisteren naar de woorden die komen. Dus niet alleen dat de woorden in je oren terecht komen. Het ene oor in, en het andere oor uit. Maar dat ze in je oren worden geknoopt. En horen betekent dan ook luisteren. Luisteren, gehoorzamen, navolgen, uitvoeren. Het gaat erom dat die woorden in je komen, en je er naar gaat leven.

Openingsgebed - Luisterlied: Sjema Israel:

<https://www.youtube.com/watch?v=0aj3L3p1qD0&list=PPSV> (4'27)

Lied: Open de schriften P. 47

Eerste Lezing: Tien klinkende woorden : Annie

(naar vertaling van Olav van Otrive, Bijbel voor de jeugd, p.94)

Zo spreekt Jahwe', begon Mozes plechtig: 'Ik ben de God die er voor jullie is. Ik heb jullie uit Egypte geleid, uit het slavenbestaan. Daarom:

Zul je Mij, alleen mij, als je God beschouwen.

Dien nooit iets of iemand anders als god.

Alles wat je kunt tekenen of uitbeelden, is niet waard dat je ervoor buigt.

Voor zaken van groot belang mag je – omzichtig- mijn naam inroepen. Maar doe het altijd met ontzag.

Gedraag je om de zeven dagen als een vrije mens.

Laat die dag ook niemand voor je werken; sinds Egypte weet je hoe ellendig een slaaf eraan toe is: gun anderen de vreugde van zich vrij te voelen.

Hou met eerbied van je vader en je moeder. Je dankt aan hen dat je er bent.

Spaar het leven van elke mens. Het is hun grootste schat.

Waardeer je gezinsgeluk en dat van anderen.

Wie een huwelijk doet stranden, maakt mensen verdrietig.

Laat aan elkeen het zijne.

Met wat hij bezit, is een ander even blij, als jij met al wat je hebt.

Leg alleen een waar getuigenis af over je naaste.

Door leugenachtig te getuigen maak je anderen verdacht.

Wees tevreden met wat je hebt.

Laat je niet verblinden door wat een ander is of door wat hem toebehoort.

Lied van de Uittocht p. 80

Evangelielezing: uit het evangelie van Marcus, hoofdstuk 12, 28-31 (Annie)

28 Nu trad een schriftgeleerde op Hem toe, die naar hun woordenwisseling geluisterd had en, begrijpende dat Hij hun een raak antwoord had gegeven, legde hij Hem de vraag voor: "Wat is het allereerste gebod?"

29 Jezus antwoordde: "Het eerste is: Hoor, Israël! De Heer onze God is de enige Heer. 30 Gij zult de Heer uw God beminnen met geheel uw hart, geheel uw ziel, geheel uw verstand en geheel uw kracht.

31 Het tweede is dit: Gij zult uw naaste beminnen als uzelf. Er is geen ander gebod voornameer dan deze twee."

32 Toen zei de schriftgeleerde tot Hem: "Juist, Meester, terecht hebt Ge gezegd: Hij is de enige en er bestaat geen andere buiten Hem; 33 en Hem beminnen met heel zijn hart, heel zijn verstand en heel zijn kracht en de naaste beminnen als zichzelf gaat boven alle brand- en slachtoffers."

34 Omdat Jezus zag dat hij wijs gesproken had, zei Hij hem: "Gij staat niet ver af van het Koninkrijk Gods."

En niemand durfde Hem nog een vraag te stellen.

Overdenking: (Kristien)

Stilte en Vrije voorbeden + accl. p.89 'Waar mensen elkaar in het leven dragen, begint nieuwe hoop te dagen'

PP / omhaling

Lied: Zomaar een dak P. 6

Tafelgebed nr 10 (gekozen ter ere van Huub Oosterhuis die op pasen is gestorven)

Delen van Brood en wijn

Onze Vader die in't diepste p. 82

Slottekst:

Er waren eens lang lang geleden... tien geboden. Samengeperst in een gedichtje stonden ze daar. Verroeste wegwijzers in het landschap van het leven. De wegen die ze wezen waren vaak al jaren in onbruik. Of het waren wegeltjes geworden, overgroeid en nauwelijks herkenbaar. Intussen stond een nieuwe wegwijzer, goed verlicht te wijzen naar de brede drievaksbaan van onze tijd. De drie geboden van een nieuwe god: Gij zult presteren! Gij zult concurreren! Gij zult consumeren! En gehoorzaam dat we zijn!
Waar is toch dat weggetje waar die ene pijl naar verwees? 'Er is geen andere God, dan Ik alleen!'

Vredeswens: p.142 Bid om vrede

Wij lopen vooruit op wat nog niet is.
Wij spelen in op uw toekomst.
Zeggen en zingen alles is goed
wat Gij hebt gemaakt

Langzaam en moeizaam, in hoop en vrees
werken wij uw belofte uit,
bouwen wij aan uw stad van vrede,
de nieuwe schepping
waar Gij ons Licht zijt,
alles in allen.

Geef ons de kracht daartoe
breng ons tot een gelukkig einde,
God.

Wensen we de Vrede aan elkaar

Tot slot zingen we nog 'Gaaf dan op weg' p. 100

Overdenking :

Tijdens de voorbereidende gesprekken over het thema vrijheid en gehoorzaamheid waren Annie en ik het erover eens dat het begrip 'gehoorzaamheid' weinig positieve connotaties bij ons opriep. Zeker voor wie, net als Annie, nog is opgegroeid in een tijd waarin de jeugd vooral moest 'zwijgen en luisteren', roept het woord redelijk wat weerstand op. Zelf zat ik al op de wip naar een nieuwere minder autoritaire aanpak in de opvoeding, maar dan nog. Als mens heb je toch graag controle over je eigen leven en doe je liever je eigen zin. Liselotte, de kleindochter van Annie van nog een paar generaties verder had veel minder problemen met het begrip gehoorzaamheid. Zij associeerde het met 'veiligheid', met mogen vertrouwen op anderen – met meer ervaring – die je willen beschermen tegen jezelf. (Een wijze jongedame!)

Vrijheid en onafhankelijkheid worden in onze samenleving hoog in het vaandel gedragen. Mensen willen graag beslissingen nemen op basis van hun eigen oordeel. Gehoorzaamheid kan worden ervaren als het opgeven van die vrijheid en het accepteren van de autoriteit van anderen.

Sommige mensen hebben ook echte negatieve ervaringen gehad met autoriteitsfiguren die hun macht hebben misbruikt of oneerlijke beslissingen hebben genomen. Dit kan leiden tot een diepgeworteld wantrouwen tegenover alle vormen van autoriteit, waardoor het moeilijk wordt om gehoorzaam te zijn, misschien zelfs als het gerechtvaardigd is.

Sommigen kunnen zich afvragen of gehoorzaamheid aan autoriteit wel altijd leidt tot meer vrijheid. Bijvoorbeeld, als een overheid bepaalde regels oplegt die beperkend zijn voor de vrijheid van meningsuiting, kan het gehoorzamen aan deze regels leiden tot een beperking van de vrijheid van individuen om hun gedachten en meningen te uiten.

Het is dus belangrijk om kritisch te blijven nadenken over welke regels en autoriteiten we gehoorzamen en waarom. Waarom hebben we deze regels en autoriteiten nodig? Zijn ze er om ons te beschermen, of om ons te beperken? En in welke mate zijn we bereid om onze individuele vrijheid op te geven om een groter gemeenschappelijk doel te dienen?

Kunnen vrijheid en gehoorzaamheid dan ooit samen gaan?

Jawel, Gehoorzaamheid aan bepaalde regels en voorschriften kan idd leiden tot meer vrijheid in ons leven. Denk bijvoorbeeld aan het volgen van richtlijnen met betrekking tot hygiëne, of de verkeersregels: door deze regels te volgen, voorkomen we ongelukken en creëren we een veiligere omgeving voor onszelf en anderen. Door ons te houden aan wetten en regels die ons beschermen, kunnen we ons vrijer voelen om ons leven op onze eigen manier te leiden. Wie een instrument wil leren bespelen of iets wil bijleren moet regelmatig oefenen en zijn impulsen temmen. Geleidelijk wordt je dan vrijer in je mogelijkheden.

We beluisterden daarnet de 'tien woorden' die Mozes op de berg Sinaï van God ontving. Ze hebben een uiterst belangrijke plaats gekregen in de joods-christelijke traditie. In de vorm van 'de tien geboden' werden ze de korte inhoud van de christelijke moraal.

Maar in de Bijbel zijn de 'tien woorden' niet los verkrijgbaar. Ze maken deel uit van een groot bevrijdingsverhaal. Dat blijkt uit de belangrijke eerste zin, die men

jammer genoeg meestal weglaat: 'Ik ben de Eeuwige, uw God, die u heeft weggeleid uit Egypte, het slavenhuis.'

Maar het is niet omdat je geen slaaf meer bent, dat je ineens vrij bent. Wat gaat het volk doen nu ze vrij zijn om hun leven in te richten zoals ze dat willen?

Als iedereen zelf vooral vrij wil zijn door te doen waar hij zelf als individu zin in heeft en geen rekening houdt met de vrijheid van anderen wordt het binnen de kortste keren chaos.

God heeft zijn volk bevrijd en biedt het nu zijn verbond aan. In exodus lezen we dat de Israëlieten in de sinaiwoestijn hun kamp opslaan, vlak bij de berg. Mozes ging de berg op, naar God. De Ene riep hem vanaf de berg toe: 'zeg tegen het volk van Jakob 'Als je mijn woorden ('sjema' !) ter harte neemt en je aan het verbond met mij houdt, zul je een kostbaar bezit voor mij zijn, kostbaarder dan alle andere volken – want de hele aarde behoort mij toe.'

Hier weer 'Sjema' als luisteren én gehoorzamen = je aan het verbond houden !

God is samen met zijn volk onderweg naar het beloofde land. De 'tien woorden' zijn wegwijzers naar het ware vrije leven. Door die woorden ter harte te nemen, antwoordt het volk op het bevrijdingsinitiatief van God.

De meeste van de 'tien woorden' zijn negatief geformuleerd: 'Gij zult niet doden. Gij zult geen echtbreuk plegen.' Het zijn minimum-eisen. Maar die nodigen uit tot een positieve beleving: 'Eerbiedig het leven. Blijf trouw aan de mensen van wie je houdt.'

Dat is een levenslange opgave, maar ook een belofte. 'Gij zult...' betekent immers ook: 'Zo zal het met u gaan gebeuren.' De 'tien woorden' zijn het visioen van een rechtvaardige, humane samenleving waar iedereen zoveel mogelijk in vrijheid kan leven. De uitbouw daarvan is aan ons, mensen, het volk toevertrouwd. Het is de bedoeling dat we vrijwillig gehoor geven aan die oproep van de Ene.

Als Jezus wordt gevraagd welke van de 613 wetten uit de Thora het belangrijkste is dan haalt ook Hij de Sjema aan.

Hij voegt daar de woorden uit Lev. 19:18 aan toe: Heb uw naaste lief als uzelf. Daarmee vat Hij de 2 steunpilaren van de Tien Geboden samen: Heb God lief, en heb uw medemens lief.

Dat klinkt voor christenen als een hele bekende tekst, niets nieuws, maar in de tijd van dit gesprek was het voor de Joodse geleerden helemaal niet zo vanzelfsprekend. Zij waren iedere dag bezig met het bestuderen van de wet en het controleren of iedereen zich aan alle regels hield; want dat moest om je voor te bereiden op de komst van de Messias. Als Jezus hier de joodse geloofsbelijdenis citeert, laat hij het hart zien van zijn geloof in God. Niet de wetten, maar de liefde voor God en de mensen om je heen is het allerbelangrijkste, in het bijzonder de allerzwaksten en gemarginaliseerden.

De filosoof Nietzsche had het helemaal niet begrepen op de christelijke moraal van wederkerigheid zoals die geprekeerd en beleefd werd in de tijd waarin hij leefde. Eén van zijn bekendste uitspraken over dit onderwerp is "Gehoorzaamheid is de deugd van slaven." Hij geloofde niet in een verheven ethiek van universele waarden en normen die boven de tijd uit geldig zijn Hij maakte komaf met een burgerlijke moraal en stelde dat 'alle waarden wapens zijn in een strijd om de macht'. Zo ook dus de christelijke strijd van de slaven voor een beter bestaan is een strijd om macht. Zelf pleitte hij voor een persoonlijke filosofie van

"meesterschap", waarbij individuen zichzelf de maatstaf maken van hun eigen waarden en handelen in overeenstemming met hun eigen wil.

Aan wie of wat moet je gehoorzamen? Dat is dan ook een centrale vraag. Moeten we alleen verantwoording afleggen aan onszelf, zoals Nietzsche beweerde?

Kunnen of mogen we iets of iemand macht geven over ons leven? Bij wie zijn we veilig of wie vertrouwen we, in de woorden van Liselotte?

Volgens Jezus kunnen we best ons vertrouwen stellen in God. Beetje vreemd dat een gebod oproept om God 'lief te hebben'. Kan liefde afgedwongen worden?

Hier zit een centraal inzicht: we worden uitgenodigd om vanuit ons hart vrijwillig te kiezen voor God en zijn geboden. We volgen de geboden niet omdat we gehoorzaam moeten zijn, maar omdat we dat zelf vanuit een vrije keuze graag willen.

Dat liefhebben van God mogen we dan doen heel ons met hart, ziel en inzet van al onze krachten. Het is een zin die we al heel vaak gehoord hebben, zo vaak dat uitleg niet meer nodig lijkt. Maar dit is eigenlijk een van de meer complexe zinnen van de Bijbel. Omdat de woorden 'hart', 'ziel', en 'inzet van al je kracht' iets heel anders betekenen dan het in eerste instantie lijkt. Hier botst onze wereld met de wereld van de Bijbel.

Het eerste waar we God mee mogen liefhebben is in het Hebreeuws ons 'lev', het hart dus. Bij het hart denken wij aan je gevoel: volg je hart. Daarmee bedoelen we: schakel je verstand uit. Doe wat in je hart opkomt. Maar in de Hebreeuwse Bijbel is je hart niet alleen je gevoel, maar ook je verstand. Er is geen apart woord voor je hersenen. En als je je hart volgt, volg je je diepste verlangens. Je zou kunnen zeggen: je lev dat is wat er in je zit: je gevoel, je gedachten, je verlangens.

Het tweede waarmee we God mogen liefhebben is de in het Hebreeuws 'nephesh', In het Nederlands vertalen we dit woord meestal met 'ziel'.

Maar bij het woord ziel worden we alweer snel op het verkeerde spoor gezet. We denken dan vaak vanuit de Griekse filosoof Plato die de ziel zag als de kern van de mens, die gevangen zit in een lichaam. Het doel van de ziel is om dit aardse lichamelijke bestaan te verlaten, en op te mogen stijgen naar de hemel.

Maar in de Bijbel is de ziel iets heel anders. Nephesh is letterlijk je keel. Je keel heb je nodig om te eten. Om adem te halen. Om woorden uit je hart naar buiten te brengen, om je stem te doen klinken. Zonder keel, blijft er niks van je over. Nephesh staat voor je leven. Het woord wordt in de Bijbel soms zelfs gebruikt voor een lijk, een levenloos lichaam. Je nephesh is dus niet iets onzichtbaars, maar juist iets heel tastbaars. Het is juist ook je lichaam.

Je nephesh is je persoon. Je identiteit. Wie je bent. Je zijn. Het is de kern van wie je bent. Samengevat: je nephesh is wie je bent.

En tenslotte mogen we God liefhebben met onze me'od. Dat woord is zo mogelijk nog ingewikkelder. Het wordt in de Nieuwe Bijbelvertaling vertaald met 'inzet van al je kracht'. En in de Joodse traditie wordt het ook vertaald met 'vermogen', als in 'met al je geld'.

Letterlijk betekent het Hebreeuwse woord me'od: 'veel'. In de zin van: iemand is me'od slim. Iemand is heel slim. En als iemand super slim is, zeg je: iemand is me'od me'od slim. Heel heel slim. Het is dus God liefhebben met je veel.

Me'od betekent eigenlijk: dat wat je in kunt zetten. Je kracht, je verstand, je vermogen. God liefhebben met de inzet van al je mogelijkheden.

God liefhebben met je lev, je nephesh en je me'od is dus God liefhebben met je alles. Met heel je wezen.

Lev: wat er in je zit

nephesh: wie je bent

me'od: wat je in kunt zetten

Dat maakt dit gebod een hele uitdaging. En dan snap je waarom joden dit gebod elke dag weer op zeggen. Je moet elke dag weer alles wat in je zit, wie je bent, en alles wat je kunt inzetten om zo voor God te leven. Hem liefhebben met alles wat je hebt en bent en kunt. Dat is pas gehoorzaamheid!

En zo werk je mee aan zijn visioen van een vrije samenleving van rechtvaardigheid en vrede...

Amen. Het moge zo zijn.

Bronnen:

- Vrijheid door gehoorzaamheid, G.H. Ter Schegget, Ten Have. 1995.
- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Sjema>
- Copyright: C. Leterme, de Bijbel in 1000 seconden
- pknpijnackerdelfgauw.nl
- Er waren eens lang lang geleden... (Naar: Bezinningsboekje bij de vastencampagne 2007 van Broederlijk Delen p. 46-47)
- P. KEVERS in Samuel plus, uitgeverij Averbode, 2006 nr 9